

Universal Declaration of Human Rights - Nzema

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

EWIADEAMRA NOLOBOLÉ MƆƆ FALÉ SONLA NWO ADENLENYIANLE NE MƆ LA ANWO

MƆLEBÉBO

Ɔw meke ala mƆƆ Maanle Maanle mƆƆ Ɔw Eku ye anu la gyinlabele nee pɛpɛzɛle nee anwoadenlenyianle a fa atianwolile, pɛpɛlile nee anzondwole ba ewiade anu la,

Ɔw meke ala mƆƆ menli embu sonla nwo adenlenyianle ne mƆ bie amaa ɔlua zo nyeele mgbane mgbane dɔɔmƆwɔ esisi emaa menli adwenle ezɛkye, nee ewiade ne mƆƆ elɛba mƆƆ sonla biala banyia adenle aha edweke biala mƆƆ ɔdaye ɔkulo, nee diedi biala mƆƆ ɔdaye ɔkulo ke ɔdie ɔdi na ɔnzulo la, emaa bela ye ali ke, ehye a le awienvolema anyelazo kpale kpale la,

Ɔw meke ala mƆƆ ɔhyia, saa benrehye sonla benremaa ɔnreho ɔnretia esisile nee atisesebeyele, ke ɔw ke mela ɔ sonla nwo adenlenyianle ne mƆ anwo bane la,

Ɔw meke ala mƆƆ ɔhyia ke bɛmaa agɔɔnwɔleyele Ɔw Maanle Maanle avinli kenya anyuhɔle la,

Ɔw meke ala mƆƆ Maamgbole Koyele ne anu amra eba be diedi mƆƆ Ɔw sonla nwo adenlenyianle ne mƆ, ye gyinlabele nee ye dibile nee mrenya nee mraale adenlenyianle pɛpɛ ne mƆ anu la ewula sonla nwo adenlenyianle nwo mela ne mƆƆ bɛfɛle ye "Kyata" (Charter) ne anu na belie bedo nu ke beboa bɛamaa menli anyia anyuhɔle nee tenlabele kpale Ɔw atianwolile bɔɔɔ nu la,

Ɔw meke ala mƆƆ Maanle Maanle mƆƆ Ɔw Maamgbole Koyele Eku ne anu nee Maamgbole Koyele ne ebo ewake ke bɛmaa awie biala anye azɔ sonla nwo adenlenyianle nee atianwolile ne mƆ na beali zole kpale la,

Ɔw meke ala mƆƆ adenlenyianle nee atianwolile ehye mƆ anwo ndelebebo kpale hyia kpale kpale maa ewakebɔle ne azolile anzɛɛ munlilile ne la,

Ati, Kekala

MAAMGBOLE KOYELE AYIA NE

ɔw nolo ke

Ewiadeamra Nolobolé MƆƆ Falé Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Ehye

le debie ko mƆƆ yelie yedo nu yemaa awie biala nee Maanle biala, amaa awie biala nee Eku biala mƆƆ dahuu keva. Nolobolé ehye kezie ye adwenle nu la abɔ mɔdenle alua ngilehilele nee ndetele zo yeamaa nidi ara adenlenyianle nee atianwolile ehye mƆ anwo, na eza yealua ngzo ndenle zo, Maanle nee Maanle Maanle zo, yeaboa yeamaa menli mƆƆ Ɔw Maanle Maanle mƆƆ Ɔw Eku ne anu nee Maanle Maanle mƆƆ Eku ne sie be la anu amra amuala alie ado nu kpale na beali zole kpale.

Edwekekpɔke 1

Menli muala di be ti anwo na eza noko bese Ɔw dibile nee adenlenyianle nu. Bele ndwenlenwo nee adwenle, yemɔti Ɔw ke bekile adiemayele bɛmaa be nwo ngoko.

Edwekekpɔke 2

Sonla ko biala le adenle nyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔ beva bewula Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la amuala bie. Onle ke ngakyile anzee ngilehilenu anzee nyeyenu biala mɔ fale menli ekpunli, menli ngakyile, nrenya anzee raale, anee, Nyamenlezonlenle, maanyele anzee adwenle bie, Maanle anzee menli abohilele, agyapadee, awole anzee gyinlabele gyene biala anwo la bie ba.

Eza noko onke ke bekile ngakyile anzee nyeyenu biala wɔ maanyele, melazolile nu, anzee maanle zo gyinlabele nu wɔ maanle ne anzee eleka mɔ sonla ne de la anu. Saa maanle ne di ɔ ti anwo o, saa maanle gyene a nea zo o, saa onli ɔ ti anwo o, onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba nu.

Edwekekpɔke 3

Ɔwɔ ke awie biala nyia ngoane, fanwodi nee sonla nwo baneɔle.

Edwekekpɔke 4

Onle ke beye awie biala kanra. Ɔwɔ ke betua aanrayele nee aanra edonele wɔ adenle biala anu.

Edwekekpɔke 5

Onle ke bekile awie biala nyane anzee beye ye atisesebe, amumuye anzee begua ɔ nyunlu aze anzee betwi ɔ nyunlu.

Edwekekpɔke 6

Ke mɔ mela se la, eleka biala mɔ awie biala lua la ɔwɔ ke benwu ke ɔdaye ɔle sonla.

Edwekekpɔke 7

Ke mɔ mela se la, menli kɔkɔti se pepe mɔ onle ke ngakyile anzee ngilehilenu biala ba mela ne mɔ bɔ be nwo bane pepe la anu. Menli kɔkɔti le adenle nyia be nwo baneɔle pepe mɔ ko tia ngilehilenu anzee nyeyenu mɔ tia Nolobɔle ehye nee debie biala mɔ maa zehae nyeyenu ne adenle la.

Edwekekpɔke 8

Sonla biala le adenle ke saa awie ye debie mɔ tia anwoadenlenyianle ne mɔ mɔ maamule nwo mela anzee mela eɔa eɔaa ye la a, ɔwɔ ke kɔkɔ ne mɔ pepe die ye.

Edwekekpɔke 9

Onle ke bekye sonla, befa sonla besie anzee beye sonla befi maanle ne anu wɔ meke mɔ ɔtefonle mela anzee mela eɔmaa adenle la.

Edwekekpɔke 10

Wɔ awie biala adenlenyianle nee ye gyima ne mɔ anwo adwenlevalle nwo anzee saa beka ke awie biala eye etane a ɔwɔ ke kɔkɔ mɔ di ɔ ti anwo na onli mɔguazo la di ye edweke wɔ bagua nu.

Edwekekpɔke 11

1. Sonla biala mɔ bekeha ke yeye etane mɔ ɔdi ke betwe ɔ nzo la le adenle ka ke onze edweke ne anwo bie kyesɛ bedi ye edweke wɔ bagua nu kɔkɔ na kɔkɔ ne bua ye fɔle ke mɔ mela se la. Wɔ kɔkɔ eke ne ɔwɔ ke onyia ninyene mɔ ɔfa ɔpepe ɔdie ɔ nwo la kolaa.

2. Onle ke bebua sonla biala fɔle wɔ nyelee etane biala mɔ wɔ meke mɔ ɔyele zɔhane nyelee ne la enee onle etane mɔ ɔtia maanle anzee maanle maanle mela la anwo. Anzee onle ke betwe sonla ne anzo beɔaa ɔtela mɔ bepe bedo eke ne wɔ meke mɔ ɔyele etane ne la.

Edwekekɔke 12

Ɔnle ke menli fa be nloa wulowula awie feabo, ye abusua, ye sua nu edweke nu anzeɛ ɔnle ke bekenga ye ahelata anzeɛ bebo ye anyiemgba besɛkye ye anyunlunyia. Sonla zehae le adenle maa mela ne pepe die ye anzeɛ bo ɔ nwo bane wo zehae akɔsemadi ebela ne mo anwo.

Edwekekɔke 13

- 1. Sonla biala le adenle ɔfi eleka mo ɔde la ɔktenla eleka biala mo ɔkulo la.*
- 2. Sonla biala le adenle ɔfi maanle biala anu nee ye maanle nu ɔko maanle gyene nu na ɔkola ɔsia ɔba ye maanle nu.*

Edwekekɔke 14

- 1. Sonla biala le adenle ke saa ɔlenwu amanee wo ye maanle nu a ɔkola ɔnriandi ɔko maanle gyene nu ɔmaa bema ye eleka ɔtenla anzeɛ bebo ɔ nwo bane.*
- 2. Saa amanee ne mo ahenle ne elenwu ye la envi anzeɛ enlua maanyele ti anzeɛ ye nyee ne tia Maamgbale Koyele mela ne nee ye bodane ne mo a, yemo maanle gyene ne enle adenle ke ɔkelie ye azie anzeɛ ɔkebo ɔ nwo bane.*

Edwekekɔke 15

- 1. Sonla biala le adenle ke ɔye ekulomani.*
- 2. Ɔnle ke bebu ekulomani biala ke ɔle eyevole la. Eza noko ɔnle ke besi awie biala mo kponde ke ɔkakyi ye ekulomaniyele la adenle wo meke mo mela emmaa adenle la.*

Edwekekɔke 16

- 1. Mrenya nee mraale mo bekɛdwo agyaleho la, saa bele duzu menli o, saa bevi duzu maanle nu o, anzeɛ saa beko duzu asɔne o, bele adenle begya be nwo na bebo edane. Be mu nwio bele adenle pepe wo agyale nwo, wo be agyale nee be ewolebo nu.*
- 2. Ɔwo ke menli nwio ne die to nu kolaa na beagya be nwo.*
- 3. Kunli nee ye nee be mra a le ekpunli mo bo sua ekyekyele bo anzeɛ ekpunli mo tele ye menli doɔwo a, yemoti ɔwo ke menli ekpunli ne nee maanle ne mo bewo nu la sinza be.*

Edwekekɔke 17

- 1. Sonla biala le adenle ke ɔnyia ɔ ti anwo agyapadeɛ, eza noko ɔle adenle ke ɔ nee awie mo bo nu nyia agyapadeɛ.*
- 2. Ɔnle ke awie biala hwele ye agyapadeɛ wo meke mo mela emmaa adenle la.*

Edwekekɔke 18

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle adwenle biala na ɔsonle debie biala mo ɔkulo la, eza ɔle adenle ɔkakyi ye Nyamenlezonlenle ne anzeɛ ye diedi ne nee fanwodi, ye akee noko ɔle ɔ nwo adenle ke ɔ ngome anzeɛ ɔ nee menli wo bagua anzeɛ fealera nu ɔkile ye asɔne anzeɛ ye diedi ne wo ngilehilele, nyee, ezonlenle nee boenleanle nu.

Edwekekɔke 19

Sonla biala le adenle ke ɔdwenle na ɔka edweke mo ɔkulo la; eza ɔle ɔ nwo adenle ke ɔfa adwenle biala mo ngyegyele biala enle nwo na ɔdua nolobole ndenle ne mo biala anu ɔkponde, ɔtie na ɔka edweke ɔkile menli na ɔmaa be adwenle mo ngyegyele biala enle nwo a.

Edwekekpɔke 20

1. Sonla biala le adenle kɔ ayia anzɛɛ eku mɔɔ anzondwɔle wɔ nu la bie.
2. ɔnle ke behyɛ sonla bɛmaa ɔkɔ eku nu.

Edwekekpɔke 21

1. Sonla biala le adenle boa wɔ ye maanle ne ebule nu, ɔle adenle ɔtu ɔ nwo ɔsie eke ɔmaa betu ye ɔkɔ Melalile Ayia ne bie anzɛɛ ɔboa ɔmaa betu menli beko Melalile Ayia ne.
2. Sonla biala le adenle nyia maanle gyimayele nwo nvasɔe wɔ ye maanle ne anu.
3. Ezuavole ne ehulɔledeɛ ne a le Arane tumi ne a, bekile be ehulɔledeɛ ehye wɔ meke biala nee nɔhale emadolɛ mɔɔ awie biala nyia adenle to ye deɛ wɔ feabo nu anzɛɛ wɔ ndenle biala anu mɔɔ ngyegyɛle biala ɛnle nu la.

Edwekekpɔke 22

Awie biala mɔɔ wɔ menli ekpunli avinli la ɔwɔ ke maanle ne sinza ye eza ɔwɔ ke maanle ne dua ye mɔdenlebo nee maanle maanle moale zo, nee ke maanle ko biala ye maamule, agyapadeɛ, ezukoa, menli nee maandɛɛ gyinlabelɛ ne si de la azo maa sonla ko biala nyia ninyɛne mɔɔ hyia ye anyunlunyia nee ye boɛyɛle nwo la.

Edwekekpɔke 23

1. Sonla biala le adenle ye gyima mɔɔ okulo la, Akee noko ɔle adenle ke ɔnyia gyima ne anwo ahunlundwɔle. Eza noko ɔwɔ ke maanle ne boa maa awie biala nyia gyima mɔɔ gyima ne envi ɔ sa a.
2. Sonla biala le adenle ke gyima mɔɔ ɔkeye la ɔnyia nwɔle ahatuale ke mɔɔ saa awie gyɛne a ye le gyima ɔzhane a anrɛɛ ɔkenyia ye la.
3. Sonla biala mɔɔ ye gyima la ɔwɔ ke nyia nwɔle ahatuale kpale mɔɔ ɔkola ɔfa ɔnea ɔ ye nee ɔ mra amaa be tenlabelɛ nu aye kpale a. Eza noko ɔwɔ ke ɔnyia ezinzale ne mɔɔ maanle ne fa sinza menli la bie.
4. Sonla biala le adenle boa gyimayele Eku nu wɔ ye ehulɔlendɛɛ ezinzale ti.

Edwekekpɔke 24

Sonla biala le adenle ke ɔdie ye ɛnwomenle bie na ɔdielie ɔ nye, na ɔnyia meke ezinra mɔɔ ɔfa ɔye gyima na eza noko ɔnyia meke mɔɔ saa ɔye gyima dedee a ɔfa ɔdie ye ɛnwomenle bie na betua ye nwɔle kake la a.

Edwekekpɔke 25

1. Sonla biala le adenle ke ɔ nee ɔ ye nee ɔ mra nyia tenlabelɛ kpale mɔɔ fale be ngoane, aleɛ, ɛdanle, dabele nee ayileyele nee ninyɛne mɔɔ hyia maa be la anwo. ɔwɔ ke benyia moale wɔ meke mɔɔ benye gyima, anwonyane kebo be, bengola gyima ye, kunli anzɛɛ ye le kewu, bekeye mgbanyinli anzɛɛ ɔlua ndenle bie azo bengola bennea be nwo la.
2. ɔwɔ ke mreladane nee ngakula nyia moale nee ɛnleanle kpale. Kakula biala, saa begyale ɔ nli anzɛɛ beangya ɔ nli na beawo na beawo ye o, ɔwɔ ke bennea ye anzɛɛ besinza ye ke mɔɔ ɔfeta la.

Edwekekpɔke 26

1. Sonla biala le adenle sukoa nwoma. ɔnle ke betua nwomazukoale nwo kake biala, ɔkɔ wɔ mɔlebebo nwomazukoale deɛ ne anwo. ɔwɔ ke mɔlebebo nwomazukoale ne ye nhyɛ maa kakula biala. ɔwɔ ke menli nyia adenle sukoa mbulale nee milahyinli nee gyima nwo nwoma. Eza noko awie biala mɔɔ ɔ mɔdenle la kola sukoa nwoma kpole.

2. Ɔwɔ kɛ nwomazukoale maa awie biala tenlabele nu ye kpale na ɔmaa sonla nwo adenlenyianle nee ye atianwolile ne mɔ enilile gyinla kpundii. Ɔwɔ kɛ nwomazukoale maa ndelebebo, be kunlu elile nee agɔnwoleyɛle ba maanle maanle avinli, menli anzɛɛ asɔne asɔne avinli na ɔboa ɔmaa Maamgbole Koyɛle gyima ne mɔ ɔledi mɔ ɔfale anzondwole nwo la di munli.

3. Awovolema le adenle kɛ bɛmaa be mra sukoa nwoma mɔ bɛkulo kɛ be mra ne mɔ sukoa la.

Edwekekpɔke 27

1. Sonla biala le adenle kɛ ɔdaye ɔye maandɛɛ nyeleɛ biala mɔ bɛye wɔ maanle anzɛɛ sua ne azo la bie, na eza ɔnyia ninyene edolɔle nee abɔdeɛ nwo nrelebe nwo anyuhɔle nvasoɛ ne mɔ bie.

2. Sonla biala le adenle kɛ ɔnyia debie mɔ ɔkehɛle mɔ fale abɔdeɛ nwo nrelebe, nwoma anzɛɛ debie mɔ ɔkedolɔ la anwo baneɔle.

Edwekekpɔke 28

Sonla biala le adenle kɛ ɔ nee menli nee maanle maanle nu amra di ngitanwo amaa yeanyia adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la nwo nvasoɛ kpale.

Edwekekpɔke 29

1. Sonla biala le gyima ye fa maa ye menli mɔ ɔwɔ be avinli la amaa ɔlua zo yeahola yeanyia anyuhɔle anzɛɛ yeali munli.

2. Saa sonla biala fa ye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ aye gyima a, enee ɔngile kɛ ɔle adenle ɔbulu mɛla zo; ɔwɔ kɛ ɔdi ɔ ɔɔɔwɔ mɔ adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ eni na ɔwɔ ye ebɛla kɛ mɔ maanle ne mɔ ɔwɔ nu la mɛla ne mɔ mɔ fale benwonilile, anzondwole nee ye boɛyele ne se la.

3. Ɔnle kɛ bɛdua adenlenyianle nee atianwolile ehye mɔ azo bɛye ninyene mɔ ɔtietia anzɛɛ ɔbulu bodane nee ndenle ne mɔ mɔ Maamgbole Koyɛle ne ehyehye edo eke la azo.

Edwekekpɔke 30

Debie biala mɔ wɔ Sonla Nwo Adenlenyianle Nwo Nolobɔle ehye anu la engyi eke ne emmaa maanle ko, anzɛɛ menli ekpunli ko anzɛɛ sonla ko angome mɔ ɔmaa ye adenle ɔye debie ɔsekye adenlenyianle nee atianwolile ne mɔ mɔ behyehye bɛdo eke ne la a.
